

EMA HILI

**Elizabet
je
nestala**

Prevela
Dubravka Srećković Divković

■ Laguna ■

Naslov originala

Emma Healey

ELIZABETH IS MISSING

Copyright © 2014 by Emma Healey

Translation copyright © 2015 za srpsko izdanje, LAGUNA

Kupovinom knjige sa FSC oznakom
pomažete razvoj projekta odgovornog
korišćenja šumskih resursa širom sveta.

SW-COC-001767

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

*Mojim babama
Veri Hili i Nensi Rouand,
koje su me nadahnule na ovu knjigu*

Prolog

„Mod? Jesam li te toliko ugnjavila da radije stojiš napolju u mraku?“

Doziva me iz tople svetlosti zakrčene trpezarije. Dah mi se izvio ka njoj, vlažan i sablastan, ali nisu usledile reči. Oskudan ali svetao na tlu, sneg odbleskuje svetlost ka njenom licu, koje je skroz skupila upinjući se da nešto razazna. Znam, međutim, da ne vidi baš dobro, čak ni po danu.

„Uđi“, rekla je. „Ledeno je. Obećavam da neću ni reč više o žabama, ni o puževima, ni o majolici.“

„Nisi me ugnjavila“, odgovorila sam, prekasno shvativši da se šali. „Dolazim za minut. Samo nešto tražim.“ U ruci mi je predmet koji sam već našla, još ulepljen blatom. Majušan predmet kakav lako promakne. Odlomljen poklopac stare pudrijere, posuknulog srebra, s tamnoplavim emajlom koji više nije staklast, već izgreban i mutan. To pobuđalo ogledalce je kao prozor jednog izbledeleg sveta, kao okruglo brodsko okno s pogledom u dubine okeana. Izaziva u meni vrpoljenje uspomena.

„Šta si to izgubila?“ Izašla je, oprezna i drhtava, na terasu ispred kuće. „Mogu nekako da pomognem? Tačno je da ne mogu da vidim šta tražiš, ali verovatno ću uspeti da se sopletem o to nešto ako nije previše dobro skriveno.“

Osmehnula sam se, ali ne pomeram se sa trave. Sneg se nakupio po prevojima jednog otiska cipele; liči na sveže otkriven fosil sićušnog dinosaurus. Stisla sam poklopac pudrjere u ruci, a zemlja mi zateže kožu dok se suši. Tu stvarčicu nisam videla bezmalo sedamdeset godina. A sad je zemlja, glibava i ražvakana od snega što se topi, ispljunula iz sebe staru zaostavšinu. Ispljunula je u moju šaku. Ali odakle? E, upravo to ne mogu da otkrijem. Gde je počivala pre no što je postala hrskavica u jestivu zemlje?

Jedan prastar zvuk, nalik lisičjem štektanju, pokušava da se probije preko rubova mog mozga. „Elizabet?“ pitam. „Jesi li gajila nekad tikvice?“

Prvo poglavlje

„Vi znate da je ovde u kraju odžeparena jedna starica?“, pita me Karla pustivši svoj dugački, crni konjski rep da joj zavijuga preko jednog ramena. „To jest, zapravo je to bilo u Vejmutu, ali moglo se desiti i ovde. Dakle vidite, opreza nikad naodmet. Pola lica bilo joj je zdruzgano kad su je našli.“

Ovo poslednje je izgovorila utišanim glasom, ali mene ne muči sluh. Više volim da mi Karla ne priča takve stvari; od njih mi ostane neko nespokoјstvo još dugo pošto zaboravim same priče. Stresla sam se i pogledala kroz prozor. Ne mogu uopšte da pogodim u kom pravcu počiva Vejmut. Proletela je jedna ptica.

„Imam li dovoljno jaja?“

„Koliko vam duša ište, pa tako ne morate danas da izlazite.“

Uzela je negovateljičku fasciklu, klimnula mi glavom i gledala mi u oči sve dok nisam klimnula glavom i ja. Osećam se kao u školi. Nešto je bilo u mojoj glavi koliko maločas, nekakva priča, ali sam joj izgubila nit. Jednom davno, da li tako počinje? Jednom davno, u dubokoj, mračnoj šumi, živela

je stara, stara žena po imenu Mod. Pojma nemam kako bi dalje priča išla. Nešto kako čeka ćerku da joj dođe u posetu, možda. Šteta što ne živim u lepoj kolibici usred mračne šume, tačno bih umela sebe da zamislim tako. Pa bi mogla unuka da mi donosi jelo u korpici.

Izazvan treskom negde u kući, pogled mi je poleteo po dnevnoj sobi; tu je neka životinja, životinja što se oblači kad ideš napolje, prebačena preko ručke kanabeta. Karlina je. Nikad je ne okači, valjda se boji da će je zaboraviti. Ne mogu da se uzdržim da ne zurim u nju, ubeđena da će se pokrenuti, štuknuti u ugao ili me pojesti i zauzeti mi mesto. Pa će Kejti morati da se čudi kolike su joj oči, koliki su joj zubi.

„Šta će vam ovolike konzervirane breskve!“, viknula je Karla iz kuhinje. Negovateljica Karla. „Negovateljice“, tako ih zovu. „Morate prestati da kupujete namirnice“, opet je doviknula. Čuje se kako konzerve stružu po mojoj plastificiranoj radnoj površini. „Imate dovoljno da nahranite čitavu vojsku!“

Dovoljno hrane. Hrane nikad nije dovoljno. A ionako većinom kao da iščezava i ne mogu da je nađem čak ni pošto je kupim. Ne znam ko sve to pojede. Istovetna je i moja ćerka. „Nema više kupovanja konzervi, mama“, kaže svakom prilikom kad mi pregleda ormariće. Mislim da ona nekog hrani. Pola toga nestane kad ona pođe kući, pa se onda iščuđava što moram opet u kupovinu. A ako ćemo pravo, nije mi baš još mnogo zadovoljstava ostalo u životu.

„Nije mi baš još mnogo zadovoljstava ostalo u životu“, kažem pridižući se malčice uspravnije na sedištu kako bi mi se glas čuo u kuhinji. Uvrnuti sjajni omoti čokoladica zapali su sa strane u stolicu; migolje se uz jastučice, pa sam ih čvrknula odatle. Moj Patrik je znao da me grdi što jedem slatkiše. Kod kuće sam ih mnogo jela. Lepo mi je bilo što mogu da posisam bombonu od limuna ili pojedem kolačić

s karamelom kad god poželim, pošto nam u centrali to nije bilo dozvoljeno – niko ne želi da razgovara s telefonistkinjom kojoj su puna usta. Ali on je govorio kako ću upropastiti zube. Oduvek sam podozrevala da ga više zabrinjava moj stas. Kompromis su nam bile „polo“ bombone s mentolom, i još ih volim, ali sad nema nikog da me spreči da pojedem čitavu kutiju karamela ako mi se prohte. Čak mogu da krenem sa slatkišima od ranog jutra. A sad je jutro. Znam po tome što sunce obasjava stočić za ptice. Ujutru obasjava stočić za ptice, a uveče bor. Treba da izguram čitav dan pre nego što svetlost bude stigla do tog drveta.

Karla je napola čučėći ušla u dnevnu sobu, pa pokupila omote oko mojih nogu. „Nisam znala da si tu, draga“, rekla sam.

„Spremila sam vam užinu.“ Naglim pokretima je svukla gumene rukavice. „U frižideru je i stavila sam na nju ceduljicu. Sad je dvadeset do deset, potrudite se da je ne pojedete pre dvanaest, važi?“

Priča kao da ja sve prožderem čim ona ode. „Imam li dovoljno jaja?“, pitam jer sam odjednom ogladnela.

„Koliko vam duša ište“, kaže Karla spuštajući negovateljčku fasciklu na sto. „Idem ja sad. Kasnije dolazi Helen, važi? Zdravo!“

Ulazna vrata su škljocnula i zatvorila se, pa se čuje kako ih Karla zaključava za sobom. Kako zaključava mene u kući. Posmatram je kroz prozor dok škripućući korača mojom stazom. Preko uniforme ima kaput sa obrubom od krzna na kapuljači. Negovateljica u vučjoj koži.

U detinjstvu sam se radovala kad je čitava kuća samo moja, pa mogu da jedem sve redom iz ostave i da oblačim najlepšu odeću, da puštam gramofon i ležim na podu. A sad bih radije da imam društvo. Ostavila je svetlo, pa kuhinja

izgleda kao puste pozorišne kulise sad kad sam ušla da sredim ormariće i proverim šta mi je Karla spremila za užinu. Maltene očekujem da neko uđe, majka s kupljenim namirnicama ili tata s rukama punim pržene ribe s krompiričićima, i da kaže nešto dramatično, kao u onim predstavama u pozorištu na molu. Tata bi rekao: „Nema ti sestre“, pa bi usledio doboš, ili truba, ili tako nešto, a mama bi rekla: „Više se neće vratiti“, pa bismo svi zurili jedni u druge zarad publike. Izvadila sam iz frižidera nekakav tanjir, pitam se kako li bi glasila moja replika. Na tanjiru stoji prilepljena ceduljica: *Užina za Mod, da se jede posle 12 sati*. Skinula sam lepljivu foliju. Sendvič sa sirom i paradajzom.

Pošto sam ga pojela, polako sam se vratila u dnevnu sobu. Tu je užasno tiho, čak ni sat mi ne kuca glasno. Pokazuje, međutim, vreme, pa posmatram kako kazaljke polako kruže iznad kamina na gas. Treba ispuniti čitave sate dana, u nekom trenutku ću morati da uključim televizor. Na programu je neka od onih emisija gde sede na kanabetu. Dvoje na kanabetu nagnuti ka trećoj osobi, koja sedi na drugom kanabetu, preko puta njih. Osmehuju se i vrte glavom, i na kraju ona što sedi sama počinje da plače. Ne uspevam da dokučim o čemu je reč. Onda sledi emisija gde ljudi jurcaju kroz različite kuće tragajući za predmetima koji se mogu prodati. Za onim rugobama koje se pokažu kao iznenađujuće vredne.

Pre neku godinu zgrozila bih se nad samom sobom – da gledam televiziju preko dana! Ali šta mi drugo preostaje da radim? Ponekad čitam, ali zapleti romana više mi nisu logični i povezani i nikad ne mogu da upamtim dokle sam stigla. Zato mogu da skuvam jaje. Mogu da pojedem jaje. I mogu da gledam televiziju. Posle toga samo čekam: Karlu, Helen, Elizabet.

Elizabet mi je jedina drugarica koju još imam; ostale su po domovima ili po grobovima. Ona je ljubitelj tih emisija

s jurcanjem i prodavanjem i sve se nada da će jednog dana naći neko previđeno blago. Kupuje po dobrotvornim radnjama svakojake odvratne tanjire i vaze, ukrštenih prstiju ne bi li je poterala sreća. Ponekad joj i ja ponešto kupim, uglavnom kakav komad kitnjastog porcelana, to nam je kao neka igra – koja će naći najružniji porcelanski ili keramički predmet u dobrotvornoj radnji. Prilično detinjasto, ali počinjem da otkrivam da su mi ti trenuci sa Elizabet, kad se smejem s njom, jedini kad se ja osećam kao ja.

Javila mi se primisao da ima nešto čega treba da se setim u vezi sa Elizabet. Možda je htela da joj nešto odnesem. Kuvano jaje, ili malo čokolade. Onaj njen sin daje joj minimalna sledovanja. Žao mu da dâ pare čak i za novi brijač sebi. Elizabet kaže da mu je koža sva odrana od brijanja i brine se da će sam sebe preklati. Ponekad mu to i poželim. Cicija. Da joj ne svratim ja s ponekim dodatkom, iskopnela bi. Imam ovde napisanu poruku da ne izlazim, ali ne znam što ne bih izašla. Neće mi škoditi da skoknem do prodavnice.

Zapisala sam šta treba da kupim, obukla kaput, našla šešir i ključeve, proverila da li su mi ključevi u pravom džepu, opet proverila ispred kućnih vrata. Na asfaltu su bele mrlje, tamo gde su noćas pregaženi puževi. Ova ulica nakon kišne večeri uvek izrodi stotine smrtnih slučajeva. Ali šta ostavlja te tragove, baš me zanima, koji deo puža tako pobeli?

„Ah, ne bleđi, mili pužu“, izgovorila sam sagavši se koliko god se usuđujem, da bolje pogledam. Pojma nemam odakle je ta rečenica, ali moguće je da baš o tome govori.* Moram se potruditi da upamtim da to potražim kad se vratim kući.

* Stih iz *Alise u zemlji čuda*, ovde u prevodu Luke Semenovića. (Prim. prev.)

Prodavnica nije daleko, ali umorila sam se dok sam do nje stigla, a iz nekog razloga uporno sam skretala na pogrešnu stranu, što znači da sam morala da prođem ukrug oko čitavog bloka. Osećam se kao potkraj rata. Često mi se dešavalo da zalutam kad idem do grada, tolike kuće bombama pretvorene u krš, pa iznenadni čisti prostori, pa ulice preprečne ciglama, građom, slomljenim nameštajem.

To je mala prodavnica, *Kod Karoua*, zatrpana stvarima koje mi nisu potrebne. Volela bih da sklone te redove i redove limenki piva i da oslobode prostor za nešto korisno. Međutim, oduvek je tu, još otkako sam bila mala. Firmu su promenili tek pre neku godinu. Sad na njoj piše *Koka-kola*, a *KOD KAROUA* je stisnuto ispod, kao da je tek uzgredno dodato. Pročitala sam natpis u sebi dok sam ulazila, a onda naglas pročitala i spisak za kupovinu, stojeći pored police s kutijama. „Rajsikls“ i „šredis“, šta god to bilo.

„Jaja. Mleko – znak pitanja – čokolada.“ Okrenula sam papir da bolje padne svetlo. U prodavnici se oseća onaj prisi kartonski miris, kao da si kod kuće u ostavi. „Jaja, mleko, čokolada. Jaja, mleko, čokolada“, izgovaram reči, ali nisam baš sasvim sigurna kako izgledaju ti predmeti. Možda bi mogli biti u ma kojoj od tih kutija preda mnom? I dalje mrmljam spisak u po glasa dok se vučem po prodavnici, ali reči počinju da gube značenje i postaju kao pripev. Na papiru mi stoji zapisano i „tikvice“, ali mislim da ih više ovde ne prodaju.

„Izvolite, gospođo Horšam?“

Reg stoji nagnut nad tezgom, a sivi džemper mu se oklembesio, vuče se po sitnim slatkišima u plastičnoj posudi i ostavlja po njima čupkice. Posmatra me kako idem po prodavnici. Njuškalo. Ne znam nad čime stražari. Jednom jesam izašla s nečim. I šta s tim? Bila je to obična kesa uvele salate. Ili beše tegla džema od malina? Zaboravila sam. U svakom

slučaju, dobio ju je natrag, je li tako? Vratila ju je Helen i time se sve završilo. A nije baš da i sam ne greši – godina-ma mi često vraća manje kusura. Ovu prodavnicu vodi već decenijama, vreme mu je da ide u penziju. Ali njegova majka nije odustala od rada u prodavnici sve do svoje devedesete, pa će verovatno i on ostati malo duže. Radovala sam se kad je matora konačno digla ruke od radnje. Zadirivala me je kad god dođem zato što sam je jedanput kao devojk zamolila da primi pismo koje će biti za mene. Pisala sam jednom ubici, pa nisam htela da mi odgovor stigne na kuću, a umesto svog imena poslužila sam se imenom jedne filmske zvezde. Odgovor mi nikad nije stigao, ali Regova majka je mislila da iščekujem ljubavno pismo, pa se smejala tome još dugo pošto sam se udala.

Po šta sam ono došla? Krcate police se mršte na mene dok kružim oko njih, a plavo-beli linoleum blene, prljav i ispucao. Korpa mi je prazna, ali čini mi se da sam tu već neko vreme; Reg me posmatra. Pružam ruku da uzmem nešto: teže je nego što sam očekivala i odjednom mi ta težina vuče ruku naniže. Konzerva s breskvom u kriškama. Može i to. Ubacila sam u korpu još nekoliko konzervi, pa drške namestila preko pregiba lakta. Tanke metalne žice žuljaju mi kuk dok idem ka tezgi.

„Jeste li sigurni da ste to hteli?“, pita me Reg. „Koliko juče ste kupili podosta breskve u kriškama, kad ste dolazili.“

Pogledala sam u korpu. Je li to tačno? Jesam li zaista isto to kupila juče? Nakašljao se, a ja sam mu u očima opazila razgaljenu iskru.

„Sasvim sigurna, hvala“, odgovaram nepokolebljivo. „Ako mi se kupuje breskva u kriškama, mogu da je kupim.“

Izvio je obrvama i krenuo da kuca cene na kasi. Visoko držim glavu i posmatram ga kako ubacuje konzerve u ono

najlonsko belo za nošenje, da se u njemu nosi, ali obrazi mi gore. *Po šta* sam došla? Prepipavam džep i nalazim u njemu listić plave hartije s mojim rukopisom: *Jaja. Mleko? Čokolada*. Uzela sam čokoladicu „deri milk“ i ubacila je u korpu, tako ću imati makar nešto sa spiska. Ali breskve sad ne mogu da vratim, Reg bi mi se smejaao. Platila sam kesu s konzervama, vraćam se ulicom uz njihov zveket. Idem sporo jer je kesa teška, a boli me rame i deo iza kolena. Sećam se kako su kuće nekad samo proletale kad hodam – maltene trčim – ka kući, od kuće. Mama me posle pita šta sam videla, da li je taj i taj komšija bio ispred kuće, šta mislim o nečijem novom baštenskom zidu. Ja to nikad nisam primećivala; sve prošiša u magnovenju. Sad imam vremena u izobilju da u sve gledam, a nikog da mu pričam šta sam videla.

Ponekad, kad razvrstavam stvari ili izbacujem viškove, nađem svoje fotografije iz mladosti, i šok mi je da vidim sve crno-belo. Mislim da moja unuka veruje da smo stvarno imali sivu kožu, bezbojnu kosu, da smo uvek pozirali naspram pozadine koja je sva u senkama. Ali ja pamtim da je ovaj grad bio maltene previše drečav za oči kad sam bila devojčica. Pamtim zagasitoplavu boju neba i tamnozelenu boju borova što ga paraju, jarkocrvenu boju okolnih kuća od cigle i narandžasti tepih borovih iglica pod našim nogama. A sad – iako sam sigurna da je nebo i dalje ponekad plavo i da je većina tih kuća još tu, i da sa drveća još opadaju iglice – sad mi te boje deluju izbledele, kao da živim na nekoj staroj fotografiji.

Stigla sam kući i zvoni mi budilnik. Ponekad ga navijem da me podseti na nešto što imam zakazano. Bacila sam kesu odmah sa unutrašnje strane vrata i isključila budilnik. Pojma nemam zašto sam ga ovog puta navila; ne vidim ništa što bi mi to razjasnilo. Možda neko treba da dođe.

* * *

„Je li dolazio agent za nekretnine?“ dovikuje Helen; glas joj se na trenutke ne čuje od čangrljanja ključa u bravi ulaznih vrata. „Trebalo je da stigne u dvanaest. Je li bio tu?“

„Ne znam“, kažem. „Koliko je sad sati?“

Nije odgovorila. Čujem je kako trupka po hodniku.

„Mama!“, kaže. „Odakle ove konzerve? Koliko ti proklete breskve u kriškama treba?“

Ne znam koliko, kažem. Sigurno ih je donela Karla, kažem. Bila sam kod kuće čitavog dana, kažem, a onda gledam na sat i pitam se kako sam uspela da preguram sve ovo vreme dosad. Helen je ušla u dnevnu sobu, iz nje izbija opojan, hladan vazduh, a ja sam opet dete, u svome toplom krevetu, i sestrino ledeno lice priljubljuje se načas uz moj obraz, njen studeni dah šapuće nada mnom dok mi priča o *Paviljonu* i o igrancima i o vojnicima. Suki je uvek bila hladna kad dođe kući sa igranke, čak i leti. Često je hladna i Helen, zato što toliko kopa po tuđim baštama.

Uzela je najlonsku kesu. „Zašto bi Karla ostavila breskve u kriškama u hodniku?“ Ne utišava glas iako smo sad u istoj sobi i visoko diže kesu sa poda. „Moraš da prestaneš da ideš u kupovinu. Rekla sam ti da mogu ja da donesem sve što ti treba. Dolazim svakog dana.“

Ubeđena sam da je ne viđam toliko često, ali neću da se svađam. Ruka joj pada, gledam kako se kesa klati pa umiruje uz njenu nogu.

„Dakle, hoćeš li mi obećati? Da nećeš više u kupovinu namirnica?“

„Ne znam što bih obećala. Rekoh ti, sigurno ih je donela Karla. A u svakom slučaju, ako mi se kupuje breskva u kriškama, mogu da je kupim.“ Ova rečenica mi ima poznat

odjek, a pojma nemam otkud. „Kad bih htela da gajim tikvice“, upitala sam okrećući spisak za kupovinu ka svetlu, „gde bi bilo najbolje da ih posejem?“

Helen je uzdišući izašla iz sobe, a ja sam upravo shvatila da sam ustala i pošla za njom. U hodniku zastajem: odnekud se čuje neka grmljavina. Pojma nemam šta je to, pojma nemam odakle dopire. Ali gotovo i da se ne čuje sad kad sam ušla u kuhinju. Ovde je sve vrlo čisto: sudovi su mi na rešetki za ceđenje, mada mislim da ih nisam ja stavila tamo, oprani su i viljuška i nož kojima volim da jedem. Otvorila sam vrata jednog ormarića, a na pod su lepršajući sletele dve ceduljice. Na jednoj je recept za beli sos, a na drugoj Helenino ime i ispod neki broj. Uzela sam iz fioke kotur lepljive trake, dugačke trake s lepkom, da ih opet zalepim. Možda ću danas da skuvam beli sos. Kad budem popila čaj.

Uključila sam čajnik. Znam u koju utičnicu se uključuje, pošto je neko na nju stavio nalepnicu ČAJNIK. Izvadila sam šoljice i mleko, kesicu čaja iz tegle s natpisom ČAJ. Pored sudopere je poruka: *Kafa potpomaže pamćenje*. Na njoj je rukopis moj. Ponela sam šoljicu u dnevnu sobu, zastala na vratima. U glavi opet ono bućanje. A možda dopire i sa sprata. Krenula sam uz stepenice, ali ne mogu da se popnem ako se ne pridržavam za oba rukohvata, pa sam se vratila za korak i spustila čaj na policu u hodniku. Začas se vraćam.

U sobi mi je prilično sunčano, a i mirno je tu, jedino što se odnekud iz kuće čuje neko brundanje. Zatvorila sam vrata i sela za toaletni stočić kraj prozora. Po šustiklama i porcelanskim činijama leži rasuta bižuterija; sad ne nosim pravi nakit izuzev burme, dabome. Nikad nisam morala da je šaljem na proširivanje, za više od pedeset godina. Patrikova ista takva burma kao da se urezala u meso, pa mu je zglob prsta nabrekao nad njom; nije dao da mu je iseku, a

nije htela da mrdne koliko god da sam je podmazivala buterom. Govorio je kako se taj prsten vezao za njega kao dokaz jakog braka. Ja sam mu pak govorila da je to dokaz da ne vodi o sebi računa kako treba. Patrik mi je na to uzvraćao da je bolje da se brinem za sopstveni prsten, preširok na mom tankom prstu, ali zapravo mi je savršeno pristajao i nikad ga nisam izgubila.

Helen, međutim, sad kaže kako gubim nakit, pa su ona i Kejti pokupile većinu lepih komada da ih „čuvaju na sigurnom“. Ne ljutim se. Makar je nakit i dalje u porodici, a ništa tu nije ni bilo preterano vredno. Najskuplji mi je bio jedan neobičan zlatan privesak u obliku glave kraljice Nefretete, koji je Patrik doneo s nekog građevinskog projekta u Egiptu.

Provukla sam ruku kroz nekakvu jeftinu plastičnu obruč-narukvicu i gledam se u ogledalu. Sopstveni odraz me uvek prenerazi. Nikad nisam istinski verovala da ću ostariti, a svakako ne ovako. Koža oko očiju i između obrva izborala mi se na vrlo neočekivan način. Poprilično gušterasto izgledam. Jedva i pamtim svoj nekadašnji lik, sem u prosevima. Devojčica bucmastih obraza ispred ogledala, prvi put sprema gvožđe za uvijanje kose; bleđa mlada žena u Vrtu uživanja, zagledana u zelenu reku; umorna majka neuredne kose, napola okrenuta od tamnog prozora voza dok pokušava da razdvoji decu koja su se posvađala. U sećanjima se uvek mrštim, pa nije ni čudo što mi se čelo ovako izmenilo. Mojoj majci je do same smrti koža bila glatka, rumena kao breskva i bela kao skorup, iako je imala debelih razloga da bude izboranija od većine žena. Možda to ima neke veze s time što se nije šminkala; isto to kažu i za redovnice, zar ne?

Ja se sad više ne šminkam, a karmin nikad nisam ni stavljala, nisam ga volela. Devojke u centrali zadirkivale su me zbog toga, pa sam kao mlada svaki čas isprobavala čas ovaj

čas onaj, zajmila od drugarice ili se mazala karminom dobijenim za Božić, ali nisam mogla da ga trpim na sebi duže od nekoliko minuta. U fioci imam jedan od Helen i Kejti i sad sam ga izvadila, odvrnula ga i vrlo pažljivo namazala, unoseći se u ogledalo i vodeći računa da mi ne ostane na zubima. Ima tih starica sa izmrljanim veštačkim zubima, čađavim kapcima, rumenilom razmazanim svud po licu, previsoko iscrtanim obrvama. Ja bih pre umrla nego da budem takva. Protrljala sam usnu o usnu. Sad su lepe i žive, ali malčice ispucale, a vrlo sam žedna. Taman mi je vreme da skuvam sebi čaj.

Vratila sam karmin u fioku i namakla preko glave dugačku bisernu ogrlicu, ustajem. Nisu to pravi biseri, razume se. Otvorila sam vrata i čuje se neka grmljavina. Pojma nemam šta je to. Sve je glasnija što sam niže na stepenicama. Pitam se da nije u mojoj glavi, da se nešto nije otkočilo. Buka jača i vibrira. Prestala je.

„Eto. Sad ti je makar i usisano.“ Pored vrata trpezarije stoji Helen i namotava gajtan usisivača. Usta joj se kolebljivo razvlače u osmeh. „Pošla si nekud?“, pita.

„Ne“, kazala sam. „Ne bih rekla.“

„Pa šta će ti onda biseri? Doterala si se od glave do pete.“

„Doterala sam se?“ Spuštam ruku na ključnu kost. Na meni biserna niska, nešto i na zglobu ruke, i osećam ukus karmina. Karmin, njegov smrdljivi voskasti miris i odvratnu lepljivost. Brišem nadlanicom usta, ali samo sam ga razmazala i napravila još gore, pa krećem da trljam lice, vučem rukav džemperu da mi posluži kao ubrus, pljunula sam na njega i ribam se kao da sam istovremeno i majka i musavo dete. Tek posle nekoliko minuta osetila sam se čisto, i vidim da me Helen posmatra.

„Daj mi taj džemper“, kaže. „Bolje da ga stavim na pranje.“ Onda me pita da li bih popila nešto.

„O, da“, odgovaram zbacujući vunu sa kože i klonulo sedajući na stolicu. „Užasno sam žedna.“

„Nije ni čudo“, kaže Helen i okreće se da izađe iz sobe. „Na polici u hodniku imala si zbirku šoljica s hladnim čajem.“

Ja joj uzvraćam kako pojma nemam odakle one tamo, ali mislim da me ne čuje, pošto je već nestala u kuhinji, a i glava mi je u svakom slučaju pognuta jer prebiram po tašni. Imala sam u nekom trenutku u njoj nekoliko slatkih keksića. Da li je to bilo juče? Jesam li ih pojela? Izvadila sam češalj i novčanik, nekakve zgužvane papirne maramice. Nisam našla nikakve keksiće, ali u jednom džepu tašne nalazi se poruka: *Više ne kupovati breskvu u kriškama*. Ne pričam Helen za to. Umesto toga, staviću je ispod poruke s današnjim datumom. Takvu poruku mi negovateljica ostavi svakog dana. Po tome znam da je četvrtak. Četvrtkom obično odlazim do moje drugarice Elizabet, ali izgleda da se za ovu nedelju nismo dogovorile. Nije me zvala. Zapisala bih da jeste. Zabeležila bih šta je rekla, ili bar delimično. Zapisala bih kad treba da idem da se vidim s njome. Sve zapisujem.

Svd po kući su ceduljice, na gomilama ili polepljene po raznim površinama. Nažvrljani spiskovi za kupovinu i recepti, telefonski brojevi i zakazane obaveze, beleške o nečemu što se već dogodilo. Moje papirno pamćenje. Namena mu je da me spreči da zaboravljam. Ali ćerka mi kaže da gubim te poruke. I to sam zapisala. Svejedno, da Elizabet *jeste* zvala, imala bih poruku. Ne mogu baš svaku-svakijatu da zaturim. Zapisujem stalno iznova. Nisu mogle sve popadati sa stola, sa radne površine, sa ogledala. A onda ova ceduljica zadenuta u rukav: *Nema vesti od Elizabet*. Sa jedne strane je neki davniji datum. Javlja mi se grozan predosećaj da joj se nešto dogodilo. Svašta joj se moglo desiti. Mislim da je juče bilo nešto u vestima. O nekoj starici. Nešto neprijatno. A sad je

Elizabet nestala. Šta ako su je odžeparili i ostavili da umre? Ili je pala, a ne može da se dokopa telefona? Zamislila sam je kako leži na podu svoje dnevne sobe, nemoćna da ustane, i dalje puna nade da će nekakvo blago iskočiti iz tepiha.

„Možda si razgovarala s njom, a nisi upamtila, mama. Šta misliš, moguće je?“ Helen mi je pružila šolju čaja. Zaboravila sam da je tu.

Sagla se da me poljubi u teme. Osećam njene usne kroz retku kosu koja mi paperjasto lebdi oko glave. Miriše na neko bilje. Možda na ruzmarin. Pretpostavljam da ga je sadila. Za uspomenu.

„Pitam zato što si, ovaj, zaboravila i da smo izlazile u subotu, je li tako?“

Namestila sam šoljicu u ravnotežu na ručki stolice, držim je odozgo rukom. Nisam digla pogled kad se moja ćerka odmakla. Pretpostavljam da je u pravu. Subota mi nije u sećanju, ali nije mi u sećanju ni da sam je zaboravila. Ta pomisao mi izaziva oštar udah. Brinu me te praznine. Više nego brinu. Kako je moguće da ne pamtim prošlu subotu? Osećam dobro znano preskakanje srca, plamen stida, straha. Prošla subota. Da li uopšte mogu da se setim i jučerašnjeg dana?

„Dakle, možda i jesi razgovarala sa Elizabet.“

Klimnula sam glavom i otpila gutljaj čaja, već gubim nit razgovora. „Verovatno si u pravu.“ Nisam sigurna šta to sad potvrđujem, ali sviđa mi se ovaj osećaj propadanja u prazninu, okončanja unezverenih pokušaja da se setim. Helen se smeška. Nema li u njenom osmehu primese likovanja?

„Onda je sve u redu. Morala bih sad da pođem.“

Helen uvek nekuda polazi. Posmatram je kroz prozor do ulice kako ulazi u kola i odvozi se. Uopšte ne pamtim kad je došla. Možda bi trebalo da zapišem. Ali ovi listići hartije na stolu kraj moje stolice, taj sistem pamćenja, daleko je to od

savršenstva. Mnoge beleške su stare, više ne važe, a i izmešam ih. Pa čak ni nove kao da ne sadrže ispravna obaveštenja. Evo jedne na kojoj se trag olovke još sija: *Nemam vesti od Elizabet*. Prelazim prstima po tim rečima, blago ih mrljajući. Je li to tačno? Po svemu sudeći, upravo sam ih zapisala. Svakako ne mogu da se setim da smo se skoro čule. Dohvatila sam telefon. Elizabet je na dugmetu broj četiri. Zvoni i zvoni. Pišem belešku.

Drugo poglavlje

„Elizabet je nestala“, rekla sam. „Jesam li ti pomenula?“ Gledam u Helen, ali ona ne gleda u mene.

„Rekla si mi. Šta ćeš jesti?“

Sedim i zurim u zaglavlje jelovnika. Đavo bi ga znao gde smo. Vidim da je posredi neki restoran – konobari u crnom i belom, stolovi s mermernim pločama – ali koji restoran? Javlja mi se grozan osećaj da bi trebalo to da znam i da je ovo nekakvo čašćavanje. Mislim da mi nije rođendan, ali mogla bi biti neka godišnjica. Godišnjica Patrikove smrti? To bi ličilo na Helen, da se seti i da tako nešto pretvori u „specijalnu priliku“. Ali po golom drveću na ulici vidim da nije to doba godine. Patrik je umro u proleće.

Na jelovniku piše *Oliv gril*. Težak je, s kožnim koricama; pratim prstom utisnuta slova, mada mi njegovo ime ništa ne znači, a donji kraj hrbata kliza mu se po stolu. Povlačim ga na krilo i naglas čitam sadržaj: „Francuska supa od luka. Salata od paradajza i mocarele. Pečurke s belim lukom. Parmaska šunka s dinjom...“

„Mhm, hvala, mama“, kaže Helen. „Umem i sama da čitam.“

Ne voli kad čitam naglas, tad uzdiše i prevrće očima. Ponekad izvodi razne pokrete iza svojih leđa. Viđala sam je u ogledalima, pravi se kako me davi. „Šta ćeš jesti?“, pita me i spušta jelovnik, ali ne odvaja oči od njega.

„Tikvica s nadevom od čoriza“, čitam, ne uspevam da se obuzdam. „Jesu li to tikvice opet u modi? Godinama ih nisam videla u jelovnicima.“

U mojoj mladosti ljudi su češće gajili tikvice, bila su i takmičenja za najbolje odgajivače. Toga sada, izgleda, nema baš mnogo. Elizabet sam upoznala zahvaljujući tikvicama. Kad smo se prvi put susrele, rekla mi je kako njen baštenski zid ima na vrhu oblutke zalivene betonom i tačno sam znala gde stanuje. To je kuća s vrtom gde su, pre više od šezdeset godina, usred noći iskopane izvesne tikvice. I ne znam zašto, ali poželela sam da vidim taj vrt, pa sam se tako sama pozvala na čaj.

„Neće ti se dopasti čorizo“, kaže Helen. „Šta kažeš na supu?“

„Često sam sa Elizabet jela supu“, odgovaram; javlja mi se nekakva preterana osetljivost pri toj pomisli. „Kad završimo s radom u dobrotvornoj radnji. Supu i sendviče. I rešavale smo ukrštenicu u *Ehu*. Odavno to nismo radile.“ I još nemam vesti od nje. Ni reči. Nije mi jasno. Ona nikada nikud ne ide; sigurno joj se nešto desilo.

„Mama? Treba da naručiš.“

Kraj našeg stola stoji konobar sa spremnim blokčedom. Da mi je znati koliko je već dugo tu. Savija se iz pojasa da nas pita šta želimo, bespotrebno mi se nabija u lice. Odmičem se od njega. „Helen, ti nisi čula ništa o Elizabet, je li?“, pitam. „Rekla bi mi da si nešto čula?“

„Da, mama. Šta ćeš jesti?“

„Hoću da kažem, nije baš da može da ode na odmor.“ Zatvorila sam jelovnik i gledam sad kud da ga spustim, ali ne mogu da nađem prostora za njega; svud su neki predmeti. Sjajne stvarčice, onakve kakve ima Elizabet. Pojma nemam šta su. Stoje na njenom stolu, uz *Branstonovu* šarenu salatu, salatni preliv, kese s maltezerima. Kese su obično otvorene, pa se čokoladice kotrljaju po podu kao nekakve klopke iz crtanih filmova. Često se sekiram da se ne oklizne na neku. „Da je pala, ja to ne bih znala“, kažem. „Sumnjam da bi se onaj njen sin pomučio da mi javi.“

Konobar ispravlja leđa i uzima mi jelovnik iz ruku. Helen mu se osmehuje i naručuje i za sebe i za mene; ne znam šta. On klima glavom i odlazi sporim korakom, i dalje zapisujući, pored zidova s prugama od crne farbe. I tacne za priloge su crne; pretpostavljam da je to sad neka moda. Restoran izgleda kao razmrljan list novina, onaj što se nagužva oko jabuke kad se ostavljaju za zimu, pa se ništa ne može pročitati, samo oglasi.

„Nema šanse da čovek sam nešto sazna. U tome je problem“, izgovorila sam i osećam iznenadno ushićenje što sam neočekivano ubola prethodnu temu. „*Rodbinu* obaveštavaju, ali prijatelje ne. Ili makar ne u našim godinama.“

„Ovo je nekada bio *Čophaus*, pamtiš li, mama?“ prekinula me je Helen.

Šta sam ono govorila? Ne mogu da se setim. Nešto. Nešto nešto nešto...

„Pamtiš li?“

Praznina u glavi.

„Ovde si se sastajala s tatom, je li tako?“

Gledam po prostoriji. Za stolom kraj nekakvog zida s prugama od farbe sede dve starije žene; pilje u nešto što leži ravno na stolu između njih dve. „Elizabet je nestala“, kažem.

„U vreme kad je ovo bio *Čophaus*. Tu ste užinali.“

„Telefon joj zvoni i zvoni.“

„*Čophaus*. Pamtiš? Ah, ma nema ni veze.“

Helen je opet uzdahnula. Često to radi u poslednje vreme. Neće da sluša, neće ozbiljno da me shvati, zamišlja da ja hoću da živim u prošlosti. Znam šta misli, da sam počela da lapim, da Elizabeth u savršenom zdravlju sedi kod svoje kuće, a ja se samo ne sećam da sam je nedavno videla. Ali to nije tačno. Zaboravljam – to znam – ali nisam luda. Još nisam. I muka mi je više da se prema meni ponašaju kao da jesam. Muka mi je od sažaljivih osmeha i nežnog tapšanja po ramenu koje dobijaš od ljudi kad se pobrkaš, i preko glave mi je što se svi priklanjaju Helen umesto da slušaju šta ja imam da kažem. Srce mi ubrzava, stežem zube. Osećam jeziv poriv da šutnem Helen ispod stola. Umesto toga sam šutnula nogu stola. Sjajni slanik i bibernjača zvecnuli su jedno o drugo, a vinska čaša je krenula da se prevrće. Helen ju je uhvatila.

„Mama“, rekla je. „Pazi malo. Razbićeš nešto.“

Nisam odgovorila; zubi su mi i dalje čvrsto stisnuti. Imam želju da zavrištim, ali nije loša zamisao ni da nešto razbijem. Upravo to i želim. Dohvatila sam nož za maslac i zarila ga u crnu tacnu za priloge. Porcelan je pukao. Helen je nešto rekla, mislim da je opsovala, a neko je pojurio ka meni. Gledam i dalje u tanjir. Sredina se malo okrunila i izgleda kao slomljena ploča, slomljena gramofonska ploča.

Jednom sam našla neke ploče u bašti iza kuće. Bile su u povrt-njaku, polupane u paramparčad i izmešane na gomili. Mama me je bila poslala da pomognem tati po povratku iz škole, a on mi je dao svoj ašov da iskopam jarak za šareni pasulj, pa nestao u šupi. Ploče su bile maltene iste boje kao zemlja i ne

bih ih ni pronašla da nisam osetila kako je nešto puklo dok sam kopala i posle nekoliko časaka zahvatila krhotine zupcima baštenskih vila.

Kad sam shvatila šta je to, iščeprkala sam ih iz zemlje i stavila ih na jedan osunčan travnati deo da se osuše. Pojma nisam imala odakle one tu. Gramofon je imao samo naš podstanar Douglas, a smatrala sam da bi nam rekao da mu se neka ploča slomila. U svakom slučaju je bio fin momak, ne od onih što bi bacali svašta po bašti.

„Šta ti je to, pobogu?“, upitala je mama kad je izašla da pokupi neki veš, pa me zatekla kako klečim nad komadima.

Očistila sam ih i krenula da ih sklapam. Ne zato što sam mislila da će te ploče ikada više moći da sviraju, nego zato što sam htela da vidim koje su bile. Mama je krenula da mi trlja tragove zemlje sa lica, tamo gde sam se isprljala kad sam pokušala da sklonim kosu umazanim prstima, pa je rekla da su to sigurno komšije frljnule ploče preko ograde.

„Ovi do nas svake nedelje imaju novog stanara. Đavo bi ga znao ko trenutno tu živi“, rekla je. „Nije prvi put da nalazim đubre ovde.“ Pogledala je u te crne parodije krugova. „Zamisli, da neko sve ovo polupa! A sad nisu ni za šta. Ej, Mod, baci ih na dno jarka za pasulj. Da služe kao drenaža.“

„Važi“, kazala sam ja. „Samo hoću prvo da ih sastavim.“

„Što? Da nećeš da napraviš stazu za travnjak?“

„Smem li?“

„Ne budi šašava.“

Nasmejala se, pa prefinjeno zakoračila sa krhotine na krhotinu, s korpom za veš na bedru, idući tako sve dok nije stigla do kuhinjskih vrata. Gledala sam je kako ulazi; riđa kosa delovala joj je bezbojno naspram jarkocrvene cigle naše kuće.

Nije mi trebalo mnogo vremena da spojim delove, a mojih ruku delo je izgledalo lepo pod zubatim suncem dok sam

slušala pesmu golubova što su gukali jedni drugima. Osećala sam se kao da ređam slagalicu, samo što su mi po svršetku i dalje nedostajali neki delovi. Međutim, uspela sam da pročitam naslove: „Virdžinija“, „Nas troje“ i „Nisam ja ničija mala“.

Sela sam na pete. Bile su to omiljene pesme moje sestre, uvek je molila Daglasa da baš njih pusti. A sad su ovde, smrskane i zakopane među ostacima rabarbare i crnog luka. Pojma nisam imala ko bi to i zašto učinio. Opet sam izmešala delove, pa ih razbacala po jarku za pasulj, a kad sam se vratila do kuće, videla sam Daglasa kako stoji na svom prozoru. Načas mi se učinilo da pilji odozgo u mene, ali tad je iz mraka živice prhnuo vior ptica, pa sam se okrenula i taman ulovila obris žene koja je šmugnula odatle.

„Moram da svratim po Kejti za manje od pola sata“, rekla je Helen oblačeći kaput, uprkos tome što još nisam pojela sladoled.

Lep je i hladi mi jezik, ali ne mogu da dokučim koji bi ovo ukus trebalo da bude. Jagoda, sudim po boji. Trebaće mi i ve-ce pre nego što pođemo. Pitam se gde li je ženski. Pitam se da li sam bila nekad u ovom restoranu. Podseća me na divni stari *Čophaus* u kom smo se Patrik i ja sastajali dok smo se zabavljali. Nije bio skup, nisu imali egzotična jela niti bele stolnjake, ali sve je bilo ukusno spremljeno i lepo servirano. Imala sam običaj da prošetam iz centrale u vreme za užinu i da ga sačekam za stolom kraj prozora. Patrik bi došao tramvajem sa keja, gde je njegova firma radila na planovima za obnovu, pa bi ušao trkom, razbarušene kose i crvenih obraza, i razvuкао osmeh čim me ugleda. Niko mi se sad tako ne osmehuje.

„Treba li ti ve-ce, mama?“ Helen mi drži kaput da ga obučem.

„Ne, ne, mislim da mi ne treba.“

„Onda u redu. Idemo.“

Nije preterano zadovoljna mnome. Očigledno sam nešto napravila. Da je nisam obrukala? Da nisam nešto rekla kono-baru? Radije ne bih pitala. Jednom sam nekoj ženi rekla da ima zube kao konj. Pamtim da mi je Helen rekla da sam to kazala, ali ja ne pamtim da sam kazala.

„Idemo kući?“; upitala sam umesto toga.

„Da, mama.“

Sunce je zašlo dok smo jele i nebo ima boju mastila, ali i dalje kroz vetrobran vidim saobraćajne znake i čitam ih naglas pre nego što sam i svesna toga: „Ukrštanje s putem sa prvenstvom prolaza.“ „Pružni prelaz.“ „Smanjite brzinu.“ Helenine ruke su sve belje dok stežu volan. Ne obraća mi se. Meškoljim se na sedištu, odjednom osećam punu bešiku.

„Idemo kući?“

Helen je uzdahnula. To znači da sam je već pitala. Dok skreće u moju ulicu, shvatam koliko mi se neodložno ide u ve-ce. Ne mogu više da izdržim. „Ostavi me ovde“, obraćam se Helen i grabim ručicu vrata.

„Ne budi smešna, već smo maltene stigle.“

Svejedno sam otvorila vrata, a Helen zaustavlja kola uz trzaj.

„Šta to kog đavola radiš?“; pita.

Iskobeljala sam se iz kola i zaputila se ulicom.

„Mama?“; viče Helen, ali ne okrećem se.

Žurim ka vratima, pognutog tela. Na svakih nekoliko sekundi moram svom snagom da stegnem mišiće. Pritisak u bešici kao da je sve jači što sam bliže kući, pa zato otkopčavam kaput u hodu, očajnički kopam tražeći ključ. Na vratima skakućem s noge na nogu, raspomamljeno obrćem ključ u bravi. Nešto mu ne dâ da se lepo okrene.

„O ne, o ne!“; jekнула sam naglas.

Najzad sam osetila da zupci ležu u žlebove i ključ se okreće. Uletela sam na vrata i zalupila ih za sobom, tašna mi je